

Dr. Ada Holcar Brunauer, Zavod RS za šolstvo

ZAKAJ LAHKO ŠOLA BREZ OCEN VODI DO BOLJŠIH DOSEŽKOV

INTERVJU Z NORMANOM EMERSONOM, STROKOVNIM DIREKTORJEM PODROČJA ZA OCENJEVANJE ŠKOTSKE IZOBRAŽEVALNE INSTITUCIJE EDUCATION SCOTLAND

Kako je potekal proces vpeljevanja formativnega spremljanja (FS) v pedagoško prakso na Škotskem in katere izobraževalne institucije so pri tem sodelovale?

Ne želim se hvaliti, da je na Škotskem vse popolno in da je bilo vse popolno že od začetka. Ni bilo, to vam lahko zagotovim. Imeli smo nekaj zares težkih razprav, ki še vedno potekajo, ker je sprememba težavna za ljudi, ki so trideset let delali enako, inšpektorji pa so jim govorili, da je to, kar delajo, zares zelo dobro. Zato je bilo zelo težko spremeniti celotno stanje.

Leta 2002 smo imeli nacionalno razpravo, ki je potekala tudi v parlamentu. Vsi so menili, da morajo prispevati, in še vedno imamo soglasje vseh strank – delavske, nacionalistov ... Na Škotskem ni veliko konservativcev, vendar pa so se konservativci in liberalni demokrati kot tudi politične stranke strinjali, da je vključitev FS v vse osnovne in srednje šole (učenci na Škotskem so ob vstopu v srednje šole stari 11 ali 12 let, ob zaključku pa 18 oz. 19) dobra zamisel. To je bilo res pomembno, kajti brez tega soglasja bi se dogajalo isto kot v preteklosti, ko smo nekaj poskušali pet let, nato pa je prišla druga stranka in vse spremenila. Formativno spremljanje izvajamo že dvanajst let in še vedno se s tem vsi strinjajo. Projekt pa je na samem začetku vodil sam minister za šolstvo, Peter Peacock.

V filozofijo FS pa bi morali že na samem začetku vključiti tudi starše, tako na ravni šole kot na nacionalni ravni. Starši so bili namreč zmedeni, saj smo v vseh osnovnih šolah in v prvih štirih letih obveznega šolanja na srednjih šolah (do 15. leta učenčeve starosti) ukinili številčno ocenjevanje in nacionalno preverjanje znanja. Na vprašanje: »Kako bodo učenci prišli do stopnje D? in Kdaj bodo opravili stopnjo D?« smo odgovarjali, da stopnje D ni več. [Na Škotskem so imeli črke, ki so imele enako vlogo kot pri nas številčne ocene.] Med starši je bilo zato veliko zmede, in če pomislim, bi lahko veliko več storili za to, da bi tako starši kot tudi učitelji in učenci spremembe, ki smo jih vpeljevali, bolje razumeli.

Sicer pa so pri vpeljevanju FS pri nas tesno sodelovala vsa glavna strokovna združenja, izobraževalne institucije in sindikati. To se v nekaterih državah, ki vpeljujejo FS ne dogaja, pri čemer imajo zelo negativen odnos do sprememb tudi učitelji. Pogosto slišimo njihove izjave: »To za nas ni dobro, saj pomeni več dela, zato pri tem nočemo sodelovati. To spreminja naše kriterije in položaj, zato veliko raje vidimo, da učenci rešujejo teste. Od nas zahtevate drugačen načina dela.« Na žalost se je glavni sindikat pri nas strinjal z učitelji. Na vsakem sestanku, ki smo ga

imeli, so nam govorili, da učiteljem nalagamo preveč dela, in nas spraševali, zakaj samo pisanje preizkusov znanj ni dovolj. Najtežjo razpravo smo imeli s sindikatom učiteljev in z združenjem srednješolskih učiteljev. Osnovnošolski kolegi pa so bili nadvse zadovoljni, da je bilo ocenjevanje s pomočjo nacionalnih preizkusov odpravljeno. Čeprav je vladalo manjše nezaupanje in je združenje osnovnošolskih učiteljev menilo, da smo jim s tem naložili veliko dela, so bili hkrati zadovoljni, ker smo jim zaupali in jih vključili v moderacijo vrednotenja učenčevih izdelkov. O napredku mladostnika lahko namreč najboljše presodi oseba, ki z njim preživi 20 ur na teden. Kajti katera vrsta odločanja je boljša – tista, ki je narejena na podlagi preizkusov, ali odločitev nekoga, ki temeljito pozna otroka? Srednješolski učitelji pa so menili, da smo strokovnjakom za posamezne predmete odvzeli moč, o čemer govori le ena izmed njihovih izjav: »Jaz sem učitelj naravoslovja in tu sem zato, da učim svoj predmet, tvoja naloga pa je, da sedi in poslušaj.«

V filozofijo FS pa bi morali že na samem začetku vključiti tudi starše, tako na ravni šole kot na nacionalni ravni.

Formativno spremljanje je prineslo veliko prepirljanja. Za mnoge srednješolske učitelje, ki so jim desetletja govorili, da so odlični učitelji, zdaj pa so morali spremeniti svoje navade in dijake usposobiti, da so sami prevzeli odgovornost za svoje učenje, je to predstavljalo zelo velik izziv in mnogi se z njim soočajo še danes.

Kar je osnovnošolskim učiteljem predstavljalo le manjše probleme, so nekateri srednješolski učitelji, katerih identiteta je povezana s tem, da so strokovnjaki za svoj predmet, doživljali kot grožnjo. Verjeli so v svoje štiridesetminutno predavanje, pri čemer jih ni motilo, da so se dijaki med tem dolgočasili. Pozvali smo jih, naj npr. pet minut govorijo in nato omogočijo razpravo v razredu. Sprva jim je bilo zelo težko, sčasoma pa smo jih pridobili na svojo stran. In to niso bili mladi učitelji navdušenci, ampak učitelji, ki so poučevali že trideset ali več let. In prav ti so dejali: »Čeprav v FS sprva nisem verjel, vam zdaj lahko zatrdim, da deluje. Imam manj disciplinskih problemov in dosežki mojih dijakov so se izboljšali.«

Ali ste opravili kakšno evalvacijo učinkov vpeljevanja FS? Kaj se je pokazalo kot ključno?

Program vpeljevanja FS je bil po treh letih evalviran, in sicer leta 2005, oceno pa je podal eden največjih strokovnjakov na področju ocenjevanja na svetu, Gordon Stobard,

skupaj s svojim timom raziskovalcev z Londonske univerze. Tri ali štiri mesece je obiskoval škotske šole. Njegovo poročilo pravi, da je partnerski model na Škotskem zares zelo dober, prav tako pa tudi dejstvo, da so bili v vpeljevanje FS vključeni vsi – minister, univerze, sindikati in starši. Vendar pa je glavno gonilo vpeljevanja načel FS predstavljalo dejstvo, da so ga učitelji vzeli za svojega. Model od spodaj navzgor je bil dopolnjen s podporo, ki je potekala od zgoraj navzdol (institucije), vendar pa je Stobbard v svojem poročilu poudaril, da najpomembnejši napredek škotskega izobraževanja v zadnjih štiridesetih letih predstavlja to, da ga učitelji vzamejo za svojega.

Rezultati srednjih šol, ki so sprejele FS pred letom 2009, se izboljšujejo.

Zato bi se moj nasvet glasil, da poskusite pridobiti navdušenje učiteljev. Če vam uspe to, boste pridobili tudi ljudi z ministrstva za šolstvo in drugih institucij, kajti ljudje, ki so na vodilnih položajih, želijo biti vključeni v zgodbe o uspehu in tudi minister Peter Peacock ni bil prav nič drugačen. Takoj ko je bilo omenjeno (pozitivno) poročilo objavljeno, se je pojavil v medijih in s ponosom povedal, da je to njegovo delo. V poročilu dejansko lahko preberemo, da sta ministrsko vodenje in partnerstvo drugih institucij odigrali pomembno vlogo, vendar pa sta bili najbolj opažena navdušenje in zavzetost učiteljev, ki so pritegnili še svoje kolege. Osrednji pedagoški časopis na Škotskem pa je FS poimenoval z besedami »tiha revolucija«, ker je bila izpeljana s pomočjo učiteljev. Seveda so bili tu tudi močni in mogočni, ki so sedeli za velikimi mizami, obloženimi z izbranim pecivom in kavo, vendar pa je bila prava zmaga dosežena v učilnicah. Zato se moj nasvet glasi: Ne morete prekopirati našega modela, vendar pa lahko vseeno prevzamete nekaj tistega navdušenja od spodaj navzgor, akcijskega raziskovanja, o katerem v Sloveniji že razmišljate in ga vpeljujete.

Ali so se učitelji pri vpeljevanju FS kdaj počutili osamljene?

Ena od strategij, ki smo jih uporabljali, je bila ta, da ko smo zbrali učitelje iz petdesetih šol – in prišli so s Shetlandskih otokov, iz Glasgowa, Edinburga in Dundeeja, skratka od vseh povsod – smo jih razporedili za mize tako, da niso poslušali govoric iz bližnje šole, oddaljene dva kilometra. Poslušali so drugačne zgodbe. Nato pa smo jim povedali, da bodo večino dneva preživeli s kolegi iz drugih delov države, in jih spodbudili, da so si izmenjali e-naslove, ostali v stiku ter si izmenjali zgodbe o tem, kaj deluje in kaj ne.

Kdaj ste na Škotskem ukinili nacionalno preverjanje znanja?

Ker je leta 2002 pri vpeljevanju FS sodelovalo le majhno število šol, kakih petdeset ali šestdeset, bi bilo neprimerno, če bi nacionalno preverjanje znanja ukinili že

na samem začetku. Ko pa smo ozavestili spoznanje, da je presoja učitelja pomembnejša od nacionalnega ocenjevanja, smo učiteljem ponudili izbiro. Preizkuse (banko nalog) iz nacionalnega preverjanja so še vedno lahko uporabljali za potrditev svoje presoje, če so želeli, in tako so jih nekateri uporabljali še vrsto let, vse do leta 2009, ko smo banko nalog zaprli, preizkuse pa odpravili. To vam pove, kakšen vpliv na izobraževalni sistem so imeli preizkusi.

Šolske oblasti na Škotskem so z uporabo preizkusov med seboj primerjale šole. Ukinitev preizkusov pa jim je povzročila težave. Vse, ki niso imeli učiteljskih ali pedagoških izkušenj, imeli pa so dobro statistično znanje in so jih zanimali podatki, je bilo težko prepričati, naj se temu odrečejo. Na Škotskem je bilo veliko ljudi, ki so želeli, da bi preizkuse ponovno vpeljali, ker je veliko težje zbirati informacije o napredku učencev, kadar o tem presojajo učitelji. Medtem ko smo se na Škotskem pomikali v smeri FS in odpravljali preizkuse med tretjim in petnajstim letom starosti učencev, se je Anglija pomikala v nasprotno smer in vpeljevala vse več testiranja. Tako lahko razumete, zakaj se danes na Škotskem pripravljamo na referendum o neodvisnosti.

Ali ste morda naredili kake analize o tem, kakšno je znanje učencev v sistemu brez nacionalnih preizkusov znanja?

Leta 2009 je bila uvedena nova nacionalna politika o ocenjevanju znanja. V vseh osnovnih in srednjih šolah smo vpeljali obvezno FS v obliki smernic in nasvetov. Učitelji so vedeli, da bodo inšpektorji preverjali, kako dobro se držijo teh smernic.

Rezultati srednjih šol, ki so sprejele FS pred letom 2009, se izboljšujejo. Šola, na katero so npr. hodili moji otroci, je uporabljala FS že zelo zgodaj, ker je ravnatelj to zahteval od vsakega učitelja, in njihovi rezultati so se znatno izboljšali.

Za nas in za politike je največji izziv, kako ohraniti mirne živce in vztrajati. Vemo, da je to prava stvar, ki temelji na več sto raziskavah.

Rezultati Škotske na zadnjih razvrstitvenih seznamih PISE so povprečni, a nekoliko višji od rezultatov Anglije, kar je za nas sicer zelo pomembno, kljub temu pa bodo za nas bolj relevantni rezultati v prihodnjih letih, saj so bili nacionalni preizkusi odpravljeni in FS vpeljano na vseh šolah šele leta 2009. Za nas in za politike je največji izziv, kako ohraniti mirne živce in vztrajati. Vemo, da je to prava stvar, ki temelji na več sto raziskavah. Omenimo samo metaanalizo raziskav Johna Hattieja, ki med drugim govori o izjemno močnem vplivu kakovostnih povratnih informacij na učenje in učne dosežke. Poleg tega bodo naši učenci potrebovali večšine za življenje v 21. stoletju ...

Vendar pa menim, da večina dokazov, ki jih želimo, ne bo prišla iz PISE, ampak s pomočjo drugih kvalitativnih meril. Države, ki so na vrhu PISE, se ves čas menjajo. Lahko se vam zgodi, da npr. obiščete vodilno Finsko in se odločite za njihov pristop, in ko ta pade na lestvici,

odpotujete v Novo Zelandijo itd. In kaj boste s tem pridobili? Menim, da je treba vztrajati pri viziji, ki temelji na raziskavah. Poleg tega je treba vztrajati kar nekaj let, ker raziskave kažejo, da se znatne spremembe dogodijo v roku petih, morda celo v desetih ali pa petnajstih let. Potrebno je vztrajati in se držati tistega, kar je zares pomembno.

Kako so potekala izobraževanja učiteljev?

Začeli smo s petdesetimi šolami. Nekateri učitelji so želeli sodelovati, druge pa so k temu prisilili ravnatelji, ker je šola npr. prejela slabo inšpekcijsko poročilo. Na izobraževanjih so se po kratkih petminutnih predstavitev učitelji osredotočili na en pristop iz raziskav Blacka in Wiliama, ki jim je bil blizu in so ga želeli preizkusiti v razredu. Sledile so razprave in izmenjava izkušenj med sodelujočimi, ki so jih vodili svetovalci. V razredu so lahko poskusili podati kakovostne povratne informacije, zastavljati dobra vprašanja itd. Vsak učitelj si je izbral pristop, ki ga je nato preizkušal, razvijal in vključeval v prakso tri mesece, nato pa vključil v vsakodnevno delo, pri čemer so si učitelji zapisovali svoja opažanja. Svetovalci so se vsake tri mesece srečali z učitelji in jim podali povratne informacije o njihovem delu. Vse učitelje smo zaprosili, da so napisali dve strani dolgo poročilo o vpeljevanju FS, ki smo ga objavili v pomembnih nacionalnih poročilih, kar je bilo učiteljem v velik ponos. Tako so bile objavljene zgodbe vseh šol, ki so sodelovale v projektu. Nekatere od njih so bile zelo pozitivne in so predstavljale odlične smernice učiteljem, ki so se pozneje vključili v program, druge ne. Pred vpeljevanjem novosti, smo učitelje vedno znova nagovarjali, naj prebirajo raziskave in razpravljajo o njih s svojimi partnerji v šoli, kar je se je pokazalo kot zelo pomembno.

Do katere mere so učitelji seznanjeni z metodologijo akcijskega raziskovanja?

V okviru akcijskega raziskovanja poskrbimo, da imajo učitelji najprej na razpolago dovolj raziskav in drugega gradiva, pri čemer se v veliki meri opiramo na Paula Blacka in Dylana Wiliama. Nato izberejo področja, ki jih želijo preizkusiti v svoji pedagoški praksi. Kljub temu da ne sledijo akademskemu pristopu, postanejo raziskovalci svoje prakse, kar je ključno. Vsa njihova opažanja (npr. večja motivacija učencev) morajo biti podprta z dokazi iz razreda, ki so po navadi podani v obliki vprašalnikov ali komentarjev učencev in jih objavljamo.

Menim, da je treba vztrajati pri viziji, ki temelji na raziskavah. Poleg tega je treba vztrajati kar nekaj let, ker raziskave kažejo, da se znatne spremembe dogodijo v roku petih, morda celo v desetih ali pa petnajstih let. Potrebno je vztrajati in se držati tistega, kar je zares pomembno.

Veliko učiteljev nam je dejalo, da bi želeli izvajati formativno spremljanje na bolj akademski ravni, in te smo vključili v univerzitetne raziskave, drugi pa so začeli s podpilomskim študijem. Med drugim smo smo 50 šol

povezali z osmimi univerzami na Škotskem. Mnoge doktorske naloge so nastale prav na področju FS.

Kako nastajajo gradiva, ki jih lahko najdemo na spletnih straneh vaše izobraževalne institucije?

Izdelke, ki nam jih sicer pošljejo šole, pregledamo in učiteljem podamo povratne informacije, na podlagi katerih jih še izboljšajo. Ko gradiva ustrezajo vsem potrebnim kriterijem, jih opremimo s posebno oznako (s tartanskim vzorcem), s čimer zagotavljamo, da so kakovostna. Učiteljem je objava gradiv na naših spletnih straneh ter v drugih virih za nacionalno ocenjevanje v ponos in zanje predstavlja velik uspeh.

Leta 2010 smo vzpostavili vire za nacionalno vrednotenje, ki so nadomestili banko preizkusov za nacionalno vrednotenje, kjer si s pritiskom na gumb dobil naloge. Ko so učitelji obiskali vire za nacionalno vrednotenje, so bili mnogi zelo razočarani, ker so pričakovali mnogo več, in so se spraševali, kako jim bo objavljena zgodba šole, ki pripoveduje o svojem napredku, lahko v pomoč.

Ali šole dobijo finančno podporo pri vpeljevanju FS?

Šole dobijo 1200 EUR na leto. Tega denarja ne smejo porabiti za nakup računalniške opreme, televizorjev ali pohištva. Namenjen je izobraževanju učiteljev in plačilu nadomestnih učiteljev v času njihovega izobraževanja. Svetovalci prihajajo tudi na šole, kar pa je v veliki meri odvisno od tega, koliko pomoči neka šola potrebuje, po navadi pa so ti obiski trikrat letno. Šole z barvami semaforja označijo, kako dobro jim gre (zelena pomeni odlično). Največ pozornosti vsekakor namenimo šolam, ki so se označile z rdečo barvo.

Koliko informacijsko-komunikacijska tehnologija podpira FS?

Pri nas ima vsak učenec svoj profil, nekatere šole uporabljajo bloge, elektronske pripomočke za arhiviranje itd. Veliko se posvečamo vprašanjem glede uporabe tehnologije in njene podpore pri formativnem spremljanju. Mnogi jo uporabljajo kot srebrno kroglo, kot neke vrste čarovniški trik, ki bo razrešil vse probleme, povezane z ocenjevanjem, in pri tem pozabljajo na dialog in razpravo z učenci, ki sta ključna. Tako naši mladostniki sedijo za računalnikom ure in ure in o učenju ne razpravljajo z nikomer. Menim, da to ni dobro. Hkrati pa vemo, da je IKT lahko v veliko podporo pri izdelavi profilov ali listovnikov, kar sodi v eno od dejavnosti, ki jih trenutno izvajamo na šolah.

Kako dobro poznajo FS inšpektorji?

Vsi inšpektorji so bili nekoč učitelji in z mnogimi delam ter jih vodim sam. Z njimi grem na teren in hospitiram. Zanima me, kakšna vprašanja zastavljajo učiteljem in šolam o ocenjevanju in FS, saj prav oni predstavljajo eno izmed gonil sil sistema. Vprašanja, ki jih zastavljajo, prav v tolikšni meri spreminjajo prakso, kot jo spreminja nudenje

podpore naše institucije, Education Scotland. Pred leti smo združili nudenje podpore, ki jo je zagotavljala Learning and Teaching Scotland, z inšpekcijami in tako postali ena sama velika organizacija, ki hkrati nudi podporo in nadzor. Tako šole vidijo, da z roko v roki sodelujemo, pri čemer lahko rečem, da gre za zelo dobro spremembo kulture.

Povejte nam kaj o revijah *Assessment is for Learning*, ki so bile zelo priljubljene med učitelji.

Vse prejšnje publikacije, ki jih je izdala *Learning and Teaching Scotland*, so imele preproste zelene naslovnice in so bile dolgočasne, zato smo poskušali revijo, ki je bila namenjena FS, predstaviti nekoliko drugače. Navezali smo stik z grafičnim oblikovalcem in mu dejali, da želimo logotip, ki bo bralca spodbudil k branju. Grafičnemu oblikovalcu smo poskusili razložiti naše ideje o FS. Želeli smo izdati nekaj drznega in barvitega, kar je oblikovalec tudi naredil. Revije smo napolnili z zgodbami učiteljev, novih članov tima, novih svetovalcev, dodali smo tudi slike, da so vedeli, kdo vodi določeno področje. Naredili smo nekaj, kar so učitelji želeli vzeti v roke, do besede pa so prišli še raziskovalci, starši in izvajalci praktiki. Na leto pa smo objavili le tri številke, ker šol nismo želeli preplaviti s preveč gradivi. Revije pa so hkrati predstavljale dragocen vir širjenja informacij med učitelji.

Kdaj so učitelji v celoti sprejeli FS?

Končno sprejetje FS se je zgodilo na podlagi ocene, ki jo je podal tim Gordona Stobbarda, ki je opravil poglobljene intervjuje in razprave z učenci. Mnenje učencev je bilo izjemno pomembno, s tem pa je bil zagotovljen tudi uspeh programa. Učenci so radi prihajali k pouku in bili zavzeti za učenje, kar so potrdili tudi starši, ki so pri svojih otrocih opazili velike spremembe.

Ne boste več dvigovali rok, ko vam bom zastavil vprašanje, ker želim v razpravo vključiti prav vse in tako bo vsak izmed vas dobil priložnost, da bo lahko podal odgovor, in tisti zadaj, ki nikoli ne poslušajo, so začeli poslušati.

Poleg tega je bilo pomembno, da so učitelji s svojimi učenci vzpostavili dialog in razpravo ter jim podali povratne informacije, ki so jih razumeli. Ker pa ni bilo konsistentnega in koherentnega pristopa pri vseh predmetih na srednjih šolah, smo se leta 2008 odločili, da podpore ne bomo nudili več posameznim učiteljem in da mora v zgodbo o FS vstopiti cela šola. Šoli, ki je od nas želela denar, smo ga dali le pod pogojem, da so se vključili vsi učitelji in da smo lahko objavili poročilo o njihovem delu.

Sicer pa so bili pri vpeljevanju FS najbolj uspešni tisti učitelji, ki so hkrati z uvajanjem novosti v svojo prakso učencem razložili, kaj bodo uvajali in zakaj. Tako so jim npr. dejali: »Poslušajte, ta teden bom vpeljal nekaj novega pri pouku. Ne boste več dvigovali rok, ko vam bom zastavil vprašanje, ker želim v razpravo vključiti prav vse in tako bo vsak izmed vas dobil priložnost, da bo lahko podal odgovor«, in tisti zadaj, ki nikoli ne poslušajo, so začeli

poslušati. Pri vpeljevanju FS so imeli probleme predvsem tisti učitelji, ki učencem niso pojasnili sprememb, ampak so te pojasnili le staršem.

Kako poteka moderacija, katere namen je vrednotenje učenčevih izdelkov, ki ste jo vpeljali v šole namesto nacionalnih preverjanj znanj?

Vsi učitelji morajo priti na sestanek, namenjen moderaciji (profesionalni presoji učiteljev), na katerega prinesejo vzorce svojega dela – izdelke učencev, ki služijo kot dokaz, da je neki učenec dosegel določen nivo dosežka, s katerim se morajo strinjati tudi drugi učitelji. Moderacija je v naše šolstvo prinesla zelo velike spremembe, saj smo bili država, ki je poznala le preizkuse znanja, ki so določali standarde. Zdaj pa je njihovo vlogo prevzela moderacija. Srečan se udeležujejo tudi svetovalci, ki s pomočjo vzorčnih primerov, ki jih pridobijo, nato pomagajo drugim učiteljem. Poleg tega večina šol opravi moderacijo med inšpekcijskim obiskom, ki po navadi traja teden dni, pri čemer imajo možnost prisluhniti dragoceni razpravi med učitelji.

Moderacija je vsekakor zelo zahtevna za učitelje in jim pogosto predstavlja velik izziv. Hkrati pa jih močno angažira, saj na srečanjih razpravljajo o tem, kako se učenci učijo, se osredotočajo na dokaze o učenju in tako bogatijo svojo pedagoško prakso.

Poleg tega v skupini za moderacijo potrebujete nekoga, ki je usposobljen za vodenje le-te in ki dobro pozna standarde. Njegova naloga je, da vodi razpravo. Moderacija resnično prispeva k temu, da učitelji bolje razumejo standarde. Ko sem bil pred enim letom povabljen na sestanek sindikata in so me vprašali, kje naj dobijo učitelji čas za vse to, sem jim odvrnil: »Na sestankih oddelkov.« Če sta prvi in temeljni nalogi poučevanje in učenje, potem je ključno, da na teh sestankih učitelji 90 odstotkov časa porabijo za razpravljanje o poučevanju, učenju in moderaciji. Če trdimo, da je profesionalna sodba učitelja tisto, kar je pomembno, potem moramo vanjo tudi zaupati.

Pri vas je zelo pomembno vlogo odigral tudi nov kurikularni dokument *Kurikul za odličnost* (ang. *Curriculum for Excellence*), v katerem so zbrani učni načrti po celotni vertikalni za vse predmete. Kakšna je bila njegova vloga v povezavi s FS?

Kurikul za odličnost je oblikovan tako, da sam po sebi spodbuja aktivno učenje. Če bomo učence pripravili do poslušanja, pogovarjanja, opisovanja in če se bo učenje dogajalo v skupinah, potem bo praksa ocenjevanja, ki smo jo imeli do zdaj, izginila. Vse, kar učenci delajo, pišejo in govorijo, moramo spremljati in temu posvečati enako pozornost. Če je nekaj npr. težko oceniti, to ne pomeni, da tega ne bomo ocenili. O največji spremembi, ki jo je prinesel Kurikul za odličnost, najpogosteje slišimo govoriti starše. Pravijo, da opazijo razliko pri svojih otrocih, ki so stari 18 let in se pritožujejo nad tem, kako težka je šola, medtem ko so njihovi petnajstletniki veliko bolj radovedni in vedno iščejo nekaj, kar morajo prinesiti v šolo. Njihova motivacija

je drugačna. Petnajstletniki, ki so deležni poučevanja, ki temelji na Kurikulu za odličnost, se srečujejo z bolj aktivnimi pristopi k učenju in temu morajo slediti tudi metode ocenjevanja.

Pri nas sta v zvezi z ocenjevanjem najbolj uveljavljena termina preverjanje in ocenjevanje in pogosto naletimo na težave, ko želimo prevesti angleški termin *assessment*. Kako je s terminologijo pri vas?

Na Škotskem obstaja razlika med ocenjevanjem (ang. *assessment*), kamor sodi FS, in evalvacijo (ang. *evaluation*). Tudi OECD govori o obeh terminih in hkrati priporoča sinergijo med obema za boljše učenje. Pravijo, da je zares pomembno, da ju ne ločujemo, in tem smernicam poskušamo slediti pri nas. Pravijo, da je najboljša praksa, ki so jo videli v 28 državah, ki so jih obiskali, prav združevanje ocenjevanja in evalvacije, kar pa je za mnoge šolske sisteme težko dosegljivo.

Menim, da boste glede angleške besede *assessment* morali izdelati lastni strokovni izraz, drugače vas bo jezik oviral pri napredovanju.

Kaj je bilo v vaši državi ključnega, da ste tako korenito posegli v ocenjevanje in ga spremenili?

Mislim, da je bil glavni razlog v tem, da škotski parlament želi delati stvari drugače od angleškega. Zelo dolgo časa smo namreč morali slediti angleškim smernicam, ko pa se je odgovornost za izobraževanje preselila na Škotsko, se je pri nas takoj razvnela nacionalna razprava o tem, kako se bomo stvari lotili drugače.

Škotska je zelo tradicionalistična in konservativna v marsikaterem pogledu, smo pa majhni, zato podobno kot Nova Zelandija in Norveška, ki sta pred nami, lažje sledimo spremembam, ki jih velike države ne morejo narediti. Ne morete izvesti velikih in korenitih sprememb, če imate 50 milijonov prebivalcev, lahko pa jih naredite, če jih imate 3, 4 ali 5 milijonov. Majhnim državam je lažje izvesti korenite spremembe, pa tudi stane manj. Menim pa, da je gonilo predstavljal nacionalni interes, da stvari zastavimo drugače.

Kaj je bilo ključnega pomena, da je FS zaživelo tudi v srednjih šolah?

Ključno vlogo pri tem ima nedvomno prehod iz osnovne v srednjo šolo. Formativno spremljanje je treba razvijati že v osnovni šoli, pri čemer igra pri nas pomembno vlogo učenčev *profil*, o katerem sem že govoril in ga učenci odnesejo s seboj v srednje šole ter služi kot neke vrste potni list za vstop na višjo stopnjo.

Ko sem pred mnogimi leti delal z osemnajstletniki, ki so se pripravljali za vpis na univerze, so morali v prijavi navesti, v čem se odlikujejo, katere dejavnosti obiskujejo zunaj šole, v čem so njihove prednosti in slabosti. To je bilo za vstop na škotske univerze obvezno celih 20 let in takrat so imeli dijaki s pisanjem prijave zelo velike težave. Danes pa se že v osnovni šoli srečajo s *profilom*, za katerega so

odgovorni sami in ki jih vrsto let vodi skozi proces učenja in spodbuja k samoregulaciji učenja.

Ali je treba za vpis na univerzo opraviti sprejemni izpit?

Sprejemnih izpitov nimamo, kljub temu pa so dijaki potrebovali za vpis na najboljše škotske univerze (npr. medicino) odlične ocene. Ker pa Kurikul za odličnost poudarja, da dijaki potrebujejo čas, smo se pred kratkim sestali z dekani univerz. Govorili smo o spremembi vpisnih pogojev in oktobra 2014 nam je uspelo doseči soglasje tako s škotskimi kot tudi angleškimi univerzami, saj gre veliko naših dijakov študirat tudi v Oxford, Cambridge in Durham. Tako so univerze svoje pogoje za vpis prilagodile Kurikulu za odličnost. Lahko si predstavljate, da je bil to za nas zelo velik in pomemben korak.

Bi storili kaj drugače, če bi FS vpeljevali ponovno?

Mnogo stvari bi ostalo enakih, nedvomno pa bi od samega začetka v projekt vključili ravnatelje. Prav tako je bila naša napaka, da smo od učiteljev, ki FS niso dovolj dobro poznali, pričakovali spremembe pri poučevanju. Morda bi morali še bolj intenzivno v projekt vključiti šolske oblasti. Poleg tega smo po dveh letih končali spremljavo, v katero so bile vključene univerze, in jo, ker se je to izkazalo kot napaka, po tretjem letu ponovno uvedli.

Kljub temu da bi veliko stvari izvedli drugače, moram poudariti, da sta predstavljali jedro vseh sprememb prav podpora od zgoraj navzdol in dejstvo, da so učitelji sprejeli ideje FS, podkrepjene z akcijskim raziskovanjem.

Na koncu želim še posebej poudariti, da je najpomembnejša veščina, ki jo mora mladostnik razviti, sposobnost, kako se učiti, in to v najrazličnejših kontekstih, s katerimi se bo srečal v svojem življenju. V Kurikulu za odličnost je velik poudarek prav na veščinah, čemur morajo slediti tudi načini ocenjevanja.

Ne morete izvesti velikih in korenitih sprememb, če imate 50 milijonov prebivalcev, lahko pa jih naredite, če jih imate 3, 4 ali 5 milijonov. Majhnim državam je lažje izvesti korenite spremembe, pa tudi stane manj.

Naj vam kot zanimivost povem še to, da smo septembra 2014 na Škotskem organizirali Festival učenja, ki ga je obiskalo 5000 učiteljev. Vsi slavnostni govorniki so se sklicevali na raziskave in poudarjali njihov pomen. V tem okviru pa so izpostavljali tudi pomen učinkovitih povratnih informacij, ki jih učenci prejmejo drug od drugega in od učitelja ter vnašajo v svoje učenje, saj so ključne za njihov napredek.

Sicer pa so bili mnogi učitelji prepričani, da bodo z mirno držo in zadržanostjo tiho počakali, da bodo tudi te spremembe, ki jih prinaša FS, izzvenele. Toda zagotavljam vam, da se to ne bo zgodilo, ker FS predstavlja jedro dobrega poučevanja in učenja ter kaže izvrstne rezultate, kar potrjujejo tudi številne študije.

Prevod: mag. Gregor Adlešič